

8.3.4.1.6 La creativitat del material utilitzat

PREGUNTA FORMULADA:

El material utilitzat fomenta el pensament creatiu de l'alumnat?

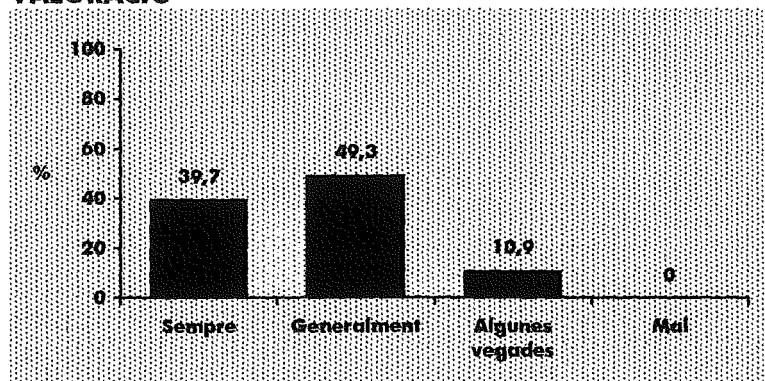
En aquest indicador es pretén que el professorat valori si els mitjans didàctics i els recursos utilitzats en el desenvolupament de les activitats són simplement uns instruments complementaris o bé desenvolupen capacitats en els alumnes.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 73

No responen = 1

VALORACIÓ

D'acord amb les respostes dels professors, els recursos utilitzats per a dur a terme les activitats del Programa RACC ofereixen possibilitats per a donar significat a l'aprenentatge que es va realitzant. No són, doncs, simples instruments sinó elements que indueixen a explicacions de les situacions que es plantegen.

8.3.4.1.7 Síntesi: els mitjans didàctics utilitzats per a desenvolupar el Programa

El Programa RACC d'Educació Viària fa ús d'un material que el professorat valora com a correcte, amb un adequat nivell de conservació.

Es considera que la selecció d'aquests recursos és encertada i que el seu ús possibilita assolir les finalitats i els objectius d'educació viària previstos per a aquestes etapes educatives.

8.3.5 OPINIONS FINALS

El qüestionari de valoració del Programa d'Educació Viària del RACC, a més dels indicadors de qualitat de resposta tancada agrupats en els àmbits i les categories que fins ara s'han comentat, deixa lloc a una expressió de consideracions més lliures de la totalitat del Programa, mitjançant un espai obert en què els professors puguin emetre opinions qualitatives sense cap tipus de limitació.

Els apartats que recullen aquestes opinions són els següents:

- Recull d'observacions.
- Col·laboracions futures.

8.3.5.1 Recull d'observacions

PREGUNTA FORMULADA:

Observacions i suggeriments al Programa

És interessant observar l'important nombre de persones que han expressat la seva valoració, sobretot tenint en compte que era una possibilitat que s'oferia al final, després d'un qüestionari bastant exhaustiu.

La validació quantitativa del Programa d'Educació Viària del RACC per als cicles mitjà i superior de primària

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 30

No responen = 44

Es transcriuen a continuació totes les observacions i els suggeriments emesos per tal que se'n pugui copsar íntegrament la intencionalitat.

Per a una millor lectura s'han classificat en funció dels temes que hi apareixen i que són els següents:

- a) Valoració global del Programa d'Educació Viària del RACC.
- b) Crítiques al Programa, i exposició de problemes concrets.
- c) Alternatives a per millorar el Programa: concretes i genèriques o que segueixen modificacions de fons.
- d) Crítiques a l'enquesta.
- e) Altres.

a) Valoració global del Programa d'Educació Viària del RACC

- Em sembla molt interessant i molt ben plantejat. És motivador i atractiu per als alumnes, cosa que afavoreix el seu interès i la seva visió del Programa com una cosa útil i necessària per moure's pel seu entorn.
- L'educació viària crec que avui és molt important i els alumnes estan prou motivats per a fer un bon aprenentatge. Penso que seria bo poder-ne fer un seguiment.

- Crec que el Programa RACC sobre educació viària és important que es realitzi en l'àmbit escolar perquè motiva els alumnes a circular per les vies públiques amb prudència. El trànsit, tant de poble com de ciutat, augmenta dia a dia.

Suggeriments: que aquesta tasca es porti a terme i que vagi incloent a la majoria d'alumnes.

- Força positiu. Els alumnes ho van entendre i hi van participar en general.
- El veig força bé, per a una conscienciació dels alumnes, però penso que no s'hauria de quedar com un aspecte aïllat en el moment en què es fa, penso que hauria de tenir una continuïtat en les sortides, en la manera d'anar pel carrer, en el respecte per les normes de trànsit, en la utilització adequada dels transports públics i que aprenguin a respectar-los.
- Em sembla bé. Els alumnes ho van entendre i hi van participar de gust. Encara que sempre n'hi ha algun que s'ho pren com un joc o no entén el que ha de fer.
- Va ser molt adequat i molt pedagògic per als alumnes, i va estar ben presentat.
- Ha estat un programa molt adequat, interessant i molt satisfactori. Els alumnes van gaudir aprenent.
- Creiem que, en general, està molt ben preparat i que els nens gaudeixen en el seu aprenentatge.
- Ha estat una activitat molt profitosa per als nens. El tema és engrescador i estava ben preparat.
- El Programa que presenta el RACC està molt ben preparat, amb unes activitats didàctiques adequades. Permet completar el Programa d'Educació Viària de l'escola. El material és excel·lent i les educadores controlaven la situació en tot moment.

- El Programa, tot i que està bé i es treballa des del punt de vista de l'usuari (vianant), crec que també és bo que els alumnes coneguin els tipus de senyals i les normes de circulació com a conductors ciclistes, ja que l'ús de les bicicletes és molt freqüent en els pobles.
- Valorem molt positivament les activitats dutes a terme pel RACC. Creiem que són adequades al nivell corresponent, en aquest cas el cicle mitjà, i que els monitors ho portaven ben preparat i controlaven la situació en tot moment.

b) Crítiques al Programa, i exposició de problemes concrets

- Crec que els nens haurien d'haver experimentat abans amb els auriculars. Els quedava poc clar el que havien de representar en la situació del carrer.
- Com ja vaig anotar anteriorment, l'activitat per a desenvolupar els coneixements adquirits em va semblar inadequada al nivell de sisè. Penso que era un joc massa *infantil* i que els alumnes de sisè curs necessiten experiències més pràctiques.
- El programa potser està més pensat per a alumnes de zones urbanes i oblida el fet de caminar per la carretera, el fet de circular en bicicleta per les zones rurals i per les carreteres.

c) Alternatives per a millorar el Programa: concretes i genèriques o que segueixen modificacions de fons

- El vídeo potser el passaria dues vegades i escurçaria el torn de preguntes, així quedaria més temps per a la següent activitat, potser més engrescadora per als nens.
- Potser caldria pensar alguna activitat de més i disminuir una mica la durada de les que ja hi ha.
- Tenir més material.

- Ens agradaria tenir més material per a treballar amb més comoditat l'educació viària. El RACC ens ha promès un material a part que ben aviat arribarà a l'escola.
- Fer més curtes les activitats en què els nens han de llegir o escriure.
- Jo faria aquesta activitat en un lloc més adequat que no pas l'escola, ja que seria un lloc més real i amb més espai, encara que fos més pesat per a les mestres i els alumnes haver de desplaçar-se fora de l'escola.
- Algunes de les seqüències del vídeo es podrien allargar una mica més o, millor, buscar més seqüències, ja que la idea és molt bona per a motivar els alumnes.
- Suggerixo nous tractaments, semblants a d'altres eixos transversals.
- Poder desenvolupar algunes activitats en espais oberts i amb la utilització de bicicletes, per tal de viure d'una manera més real tot el seguit d'activitats.
- Més pràctic i menys teòric.
- Crec que encara seria més profitós si en lloc d'una sessió se'n fessin dues.

d) Crítiques a l'enquesta

- En la categoria I m'ha estat difícil omplir l'apartat valoració.
- No passar l'enquesta al cap d'un any d'haver fet el Programa. Hauria de ser immediatament.
- Aquestes observacions estan fetes basant-me en el record que en guardo, ja que fa uns nou mesos aproximadament.
- Cal tenir en compte que vam realitzar aquest Programa fa molt temps (nou mesos) i no ho recordo tan bé com si fos poc temps després.

- El qüestionari és massa exhaustiu per pretendre extreure valoracions d'una activitat de dues hores.
- En general, les preguntes són poc clares i es podrien formular de manera més senzilla.
- Pensem que aquest qüestionari és massa llarg per a valorar una sessió de dues hores.
- A algunes respostes els faltava la resposta intermèdia, entre *Força bona* i *Poc bona* hi havia d'haver *Bona*.

e) Altres

- Per part de l'escola, encara estem elaborant el Projecte Curricular i l'educació viària és un dels temes pendents. De moment només es fan experiències com les del RACC o les de la Guàrdia Urbana, però sense que tinguin gaire continuïtat.

3.5.2 Col·laboracions futures

PREGUNTA FORMULADA:

Estaríes disposat a respondre una entrevista sobre el tema de l'educació viària?

La darrera qüestió que es plantejava era la possible col·laboració en el futur a partir d'una entrevista mitjançant la qual es poguessin aprofundir els punts contradictoris que s'han plantejat al llarg del qüestionari, que s'haurien de tractar més àmpliament a fi de poder arribar a conclusions més definitives.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 53

No responen = 21

Les respostes emeses s'agrupen al voltant de dues opcions: les dels que estan disposats a col·laborar en el futur i les dels que no veuen aquesta col·laboració.

	SÍ	NO
Total	33	20

És interessant remarcar l'alt grau de col·laboració que els professors han demostrat per tal d'ajudar a valorar més acuradament les propostes formulades.

4. Recapitulació

En aquest capítol s'han recollit les opinions dels professors respecte al Programa d'Educació Viària del RACC. Com que es tractava d'una primera fase de validació del Programa, les dades s'obtenien a partir d'un qüestionari descriptivoquantitatiu. Les opinions expressades pels professors han permès esbrinar, d'una banda, què pensen sobre l'educació viària i de quina manera la tenen articulada en el seu propi centre i, d'altra banda, quina és la valoració que fan del Programa del RACC d'Educació Viària.

Tenint en compte la quantitat de dades que s'han recollit en aquest capítol, ha semblat més convenient analitzar cada una de les preguntes formulades en el qüestionari i elaborar una síntesi final per àmbits de qualificació, evitant la possible dispersió si s'hagués fet aquesta síntesi en aquest darrer apartat del capítol.

Amb tot, la informació aportada pels professors evidencia unes consideracions globals que són les que s'exposen a continuació:

- S'observa una certa ambigüitat en l'enfocament de l'educació viària per part dels centres i dels professors, però hi ha consciència de la necessitat del seu tractament a l'aula.

- La necessitat d'explicar el fet que es recorri a programes externs com el del RACC que no tenen costos personals per al professorat ni socials per als centres. Probablement aquest fet explica els resultats dels qüestionaris i l'alta valoració del Programa d'Educació Viària d'aquesta institució. El professorat és agraït i quan es troben amb mesures que solucionen els seus problemes no tenen cap temor a reconèixer que els són beneficioses.
- La necessitat per part del RACC de vincular més directament el Programa amb la programació de cada centre i de fer participar més directament el professorat en les sessions.
- No es pot pensar de cap manera que l'educació viària s'acaba amb el Programa del RACC. En aquest sentit seria convenient que el Programa se centrés també en el que s'ha de fer a les escoles (motivació o plantejament del problema, estudi de casos per a aplicar coneixements o ampliar-los).
- Cal evitar que els centres i els professors pensin que després del Programa del RACC ja s'ha acabat l'educació viària, almenys pel que fa a aquell curs. En aquest sentit seria convenient recomanar, des del Programa, vies per a prosseguir la tasca educativa de manera autònoma i incardinada el més directament possible a la programació del curs.

Les opinions expressades pels professors també van ser útils per a redissenyar la segona fase de la validació del Programa d'Educació Viària del RACC, ja que calia obtenir dades que es poguessin contrastar amb les que hi havia recollides fins aquell moment.

En aquest sentit, la següent fase de la validació del Programa d'Educació Viària s'estructura a partir dels aspectes següents:

- Estudi qualitatiu a partir d'entrevistes individuals en profunditat amb professors que van participar en les activitats del Programa RACC d'Educació Viària durant el curs 1996-1997.

- Opinió d'alguns alumnes que han realitzat les activitats del Programa durant el mateix període, a partir d'un qüestionari.
- Transcripció i anàlisi de les entrevistes, valoració de les opinions sobre l'educació viària per part de professors i alumnes i adequació de les propostes del RACC, per tal de constatar les diferents opinions i ajustar, si cal, el Programa que s'imparteix als cicles mitjà i superior de primària.
- Anàlisi i valoració de les concepcions dels professors respecte d'altres programes d'educació viària i el propi concepte d'educació viària i de transversalitat.
- Contrastació de les dades obtingudes a partir de les diferents opinions de professors i alumnes participants en la recerca, i valoracions i suggeriments finals.

**TRANSVERSALITAT I DISCIPLINARIETAT
DES DE LA DIDÀCTICA DE LES CIÈNCIES
SOCIALS: L'ENSENYAMENT DE
L'EDUCACIÓ VIÀRIA.**

Vol. II

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Biblioteques

1500451359

TRANSVERSALITAT I DISCIPLINARIETAT DES DE LA DIDÀCTICA DE LES CIÈNCIES SOCIALS: L'ENSENYAMENT DE L'EDUCACIÓ VIÀRIA

Montserrat Oller i Freixa

Director de la Tesi
Dr. Joan Pagès i Blanch

Vol. II

**Departament de Didàctica de la Llengua, de la Literatura
i de les Ciències Socials**

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

1998

Estima i viu cada instant en les coses.
No es repeteixen els colors
ni les veus es repeteixen.

Miquel Martí i Pol

CAPÍTOL 9

LA VALIDACIÓ QUALITATIVA DEL PROGRAMA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DEL RACC PER ALS CICLES MITJÀ I SUPERIOR DE PRIMÀRIA

La validació del Programa d'Educació Viària del RACC va tenir una segona fase, encaminada a conèixer amb més profunditat determinades opinions dels professors i dels alumnes respecte de les activitats que el Programa proposa.

En aquest capítol es recull el procés seguit en aquesta segona fase de validació. Mitjançant la informació recollida es podrà tenir una visió més aproximada de la utilitat del Programa i, si s'escau, de les possibilitats, per tal de millorar-lo.

Els subapartats que configuren aquest capítol són els següents:

- 9.1. Context de la segona fase de validació.
- 9.2. Els participants en la segona fase de la validació.
- 9.3. Anàlisi de les opinions dels professors i dels alumnes.
- 9.4. Recapitulació.

9.1. Context de la segona fase de la validació

En el capítol 4 d'aquesta recerca ja s'ha explicat de forma breu el procés seguit en la segona fase de validació del Programa d'Educació Viària del RACC.

En aquest primer bloc del present capítol s'expliquen amb més detall alguns dels aspectes metodològics enunciats anteriorment. Tenint en compte que en aquesta fase s'han recollit les opinions de professors i d'alumnes, es descriuen els instruments utilitzats per a cada un d'aquests grups, així com el tractament de la informació obtinguda.

9.1.1 PUNT DE PARTIDA

En la primera fase de la validació es van obtenir uns resultats, a partir de les opinions recaptades mitjançant un qüestionari descriptivoquantitatiu que va respondre una part del professorat que va participar amb els seus alumnes en el Programa RACC d'Educació Viària per als cicles mitjà i superior de primària.

A partir de les dades aportades per la primera fase de validació, es van modificar les propostes que hi havia previstes per a aquesta segona fase, i es va optar per recollir les dades dels professors a partir d'unes entrevistes i les dels alumnes participants a partir d'un breu qüestionari. Aquestes informacions són les que serviran com a base per a contrastar punts de vista de cada un dels sectors participants i arribar a una validació respecte del Programa d'Educació Viària del RACC, així com de les propostes de transversalitat aparegudes en el currículum.

Les informacions d'aquesta segona fase de la validació s'organitzen, com ja s'ha indicat, a partir de dos nuclis diferents: els professors i els alumnes. En aquesta segona fase s'inclouen, solament, les informacions d'un i altre grup que fan referència al Programa d'Educació Viària del RACC. La resta d'informació sobre altres programes d'educació viària o la transversalitat s'analitzen posteriorment.

9.1.2 OBJECTE D'ESTUDI, FINALITATS I QÜESTIONS QUE PLANTEJA

L'objecte d'estudi de la segona fase de validació és obtenir dades significatives que permetin ampliar les opinions recollides anteriorment i completar així la visió que els professors tenen del Programa d'Educació Viària.

Els aspectes a esbrinar són els següents:

- Analitzar en profunditat la situació de l'educació viària en els centres educatius i, per extensió, la dels anomenats eixos transversals del currículum.

Es tracta d'indagar com han estat rebudes les propostes d'educació viària incloses en el currículum per part dels centres i dels professors i quina és la presència, després d'uns anys d'implantació dels nous plans d'estudi, dels continguts transversals en les propostes curriculars de centre i en el treball quotidià dels professors a l'aula.

- Valorar l'organització, el funcionament i els materials emprats en les activitats del Programa d'Educació Viària del RACC.

Les informacions que sobre el Programa d'Educació Viària s'havien obtingut en la primera fase de la validació semblaven donar una idea de satisfacció en el professorat que havia participat amb els seus alumnes.

Calia, però, obtenir més detalls sobre cada un dels aspectes que hi ha inclosos en la proposta, a fi de determinar les activitats que poden ser millorables o bé si el seu desplegament és el més idoni.

- Relacionar la percepció que sobre el Programa d'Educació Viària tenen els alumnes amb els coneixements apresos.

Els nois i les noies dels cicles mitjà i superior de primària són els protagonistes de les activitats del Programa d'Educació Viària. Per això, és important saber la seva opinió respecte del Programa, així com la percepció que tenen respecte d'aquestes activitats i del que aprenen a l'escola.

- Obtenir informació sobre la coherència del Programa i concretar aspectes que podrien ser objecte de revisió i/o canvi.

Les opinions de professors i alumnes han de permetre una decisió final sobre la idoneïtat d'un programa extern per a ensenyar i aprendre educació viària, així com la coherència interna de les diferents activitats i la possible relació d'aquestes en un marc més ampli d'educació viària.

9.1.2.1 Finalitats des de la perspectiva del professorat

A partir de les opinions dels professors, els diferents aspectes del Programa d'Educació Viària del RACC que s'analitzaran en aquest estudi són els següents:

- Per què es va prendre l'opció d'ensenyar educació viària a partir de la proposta feta pel RACC?

Es tractava de conèixer quins elements hi ha darrere l'opció que prenen els professors a l'hora de treballar l'educació viària: si és una elecció a l'atzar, l'única proposta que coneixen o bé és una tria reflexionada de forma individual o col·lectiva per tal de garantir l'aprenentatge dels alumnes.

- Quina és la valoració que globalment fan del Programa RACC d'Educació Viària?

Una vegada els alumnes han fet les activitats proposades per a aprendre educació viària, el professorat en té una visió de conjunt i una valoració a partir de la qual podrà decidir si en el futur comptarà novament amb el RACC a l'hora d'ensenyar aquests continguts.

- Quina valoració es fa de cada un dels moments i de les activitats de les quals consta el Programa d'Educació Viària del RACC?

En l'apartat anterior es proposa als professors que facin una valoració global del Programa del RACC. Ara es tracta de matisar la valoració anterior prenent com a elements d'anàlisi els diferents aspectes que configuren la totalitat del Programa i que s'han concretat en:

a) Aspectes relacionats amb les activitats proposades als alumnes:

- El vídeo
- El comentari del vídeo
- El joc de simulació
- Les activitats per racons

b) Aspectes relacionats amb la infraestructura:

- El material emprat
- El temps

▪ Què aprenen els alumnes amb el Programa d'Educació Viària del RACC?

Les activitats proposades a l'aula tenen com a finalitat que els alumnes aprenguin coneixements conceptuals, procedimentals i actitudinals. Es tracta d'esbrinar la relació que els professors estableixen entre les propostes del Programa del RACC i l'aprenentatge de l'educació viària per part dels alumnes, i la valoració que en fan.

Aquest aspecte pot determinar si el Programa és una activitat útil per a l'aprenentatge de l'educació viària o bé es tracta, solament, d'un espai lúdic que s'inclou en el marc escolar.

▪ Com valoren els professors el contacte previ a la realització de les activitats del Programa del RACC?

L'entrevista que els monitors tenen amb el professorat és un altre element d'anàlisi i reflexió, en el sentit que implica un temps i un contacte personalitzat que pot ser útil tant per a l'èxit del Programa quan es realitza amb els alumnes com per a una més gran implicació del professorat.

- En quin marc s'inclou el Programa del RACC dins el conjunt d'activitats d'educació viària que es duen a terme al centre o a l'aula?

El Programa del RACC no hauria de percebre's per part dels professors com una activitat puntual sinó que des d'un punt de vista més global, s'hauria d'incorporar a d'altres propostes sobre educació viària pensades pel professorat. Es tracta, doncs, d'esbrinar el marc dins el qual s'insereix la proposta del RACC.

- Quina opinió tenen els professors respecte dels monitors que proposen les activitats del Programa d'Educació Viària i del mateix Programa com a activitat externa a l'escola?

La proposta d'unes activitats pensades des de fora del centre i la intervenció de persones alienes a l'escola, que apareixen de manera puntual, és un altre dels aspectes sobre els quals cal reflexionar i conèixer les opinions que els professors en tenen.

- Quines propostes fan els professors al RACC per tal de modificar o millorar l'educació viària?

Es tracta de conèixer idees o propostes noves de millora per tal que en el futur es pugui ajustar més l'oferta que es fa des del RACC i el contingut que els professors esperen del Programa.

- S'han sentit immersos els professors en el conjunt d'activitats del Programa d'Educació Viària del RACC?

Es tracta d'analitzar si el professorat s'ha involucrat en el Programa d'Educació Viària o bé si ha mantingut una actitud aliena i no participativa.

9.1.2.2 Finalitats des de la perspectiva dels alumnes

Els alumnes que realitzen les activitats del Programa del RACC també tenen una opinió sobre el Programa que pot aportar elements de reflexió a l'hora de valorar-lo en el seu conjunt.

La decisió de conèixer les opinions dels alumnes es va prendre després d'haver fet les dues primeres entrevistes pilot als professors, ja que es va creure que també podia ser interessant el punt de vista dels nois i les noies com a principals protagonistes de les activitats del Programa d'Educació Viària del RACC.

Els aspectes objecte d'estudi des del punt de vista dels alumnes són els següents:

- Què els va agradar del Programa RACC d'educació viària i quins aspectes trobaven poc atractius?

Els alumnes, després de participar en el Programa saben quines coses els han agradat i quines els han desagradat. Per tant, aquestes qüestions permeten deduir quins aspectes són molt o poc valorats pels alumnes.

- De quina manera relacionen les activitats que es van fer amb l'aprenentatge de l'educació viària?

Es tracta d'analitzar si els alumnes perceben les activitats d'educació viària com a aportacions al propi procés d'aprenentatge o bé com a propostes més aviat de caire lúdic.

- Quina és la visió que els alumnes tenen de l'educació viària dins el conjunt del currículum?

Aquesta qüestió pretenia obtenir informació sobre si a l'escola els alumnes treballen l'educació viària i quina visió en tenen.

9.1.3 ELS INSTRUMENTS DE VALORACIÓ

En la segona fase de la validació, d'acord amb les finalitats proposades, calia obtenir dels professors que havien participat en el Programa d'Educació Viària unes respostes més ajustades al pensament i l'opinió de cada professor. Per això es va pensar des de l'inici de l'estudi en una valoració més qualitativa a fi de tenir en compte que els fenòmens educatius són realitats molt complexes i que, per tant, les variables o els indicadors de qualitat de vegades són difícilment aïllables o transportables d'un context a un altre. Es tractava de considerar cada situació educativa a l'hora d'aplicar el Programa RACC d'educació viària com un fet únic, condicionat i produït en unes circumstàncies peculiars que cal captar en tota la seva integritat i complexitat, analitzant-les amb detall a mesura que es van descrivint.

9.1.3.1 L'instrument utilitzat per a conèixer la valoració que fan els professors: l'entrevista

Per a conèixer les opinions dels professors en aquesta segona fase de la validació, l'opció que es va prendre va ser la d'utilitzar l'entrevista com un instrument idoni per a aprofundir en el pensament dels professors. Es tracta d'un diàleg iniciat per l'entrevistador amb el propòsit específic d'obtenir informació rellevant per a la investigació, ja siguin percepcions, opinions, judicis, etc. (Bisquerra, 1989; Cohen-Manion, 1990; Santos Guerra 1990; Van Der Maren, 1995). L'investigador enfocamenta el contingut de l'entrevista d'acord amb els objectius de la recerca, que prèviament s'han especificat.

Segons Cohen-Manion (1990) i seguint les idees de Kitwood (1977), el gran avantatge que tenen les entrevistes és que permeten aprofundir molt més que mitjançant la resta d'instruments de recollida de dades. És el que anomena *transparència pura d'informació*, que permet captar el pensament propi de les persones interrogades. Destaca, però, que és freqüent la tendència a la subjectivitat i la polarització per part de l'entrevistador, per això ha de *reconèixer-se i controlar-se*. Es tracta d'arribar a una certa objectivitat des de la subjectivitat per tal d'elaborar un saber socialment comunicable i discutible. Hopkins (1989) i Woods (1987) insisteixen en l'aspecte de *naturalitat* com un dels atributs que requereixen les entrevistes.

Hi ha diferents tipologies d'entrevistes. En aquesta validació es va optar per l'entrevista en profunditat pròpia de la investigació qualitativa. Són entrevistes que parteixen d'una trobada entre l'entrevistador i l'entrevistat per tal de comprendre les seves perspectives i experiències sobre els fets. Necessiten una planificació prèvia i reuneixen característiques com la flexibilitat o la no-estructuració. Són dinàmiques i no directives en el sentit que segueixen un model de conversa entre iguals i no un intercanvi de preguntes i respostes.

Si bé era un model d'entrevista oberta, calia una planificació prèvia dels aspectes que era convenient tractar. Això es va concretar establint unes categories d'anàlisi enteses com les diferents dimensions sobre les quals l'entrevistador conversarà amb la persona entrevistada. Es tracta d'uns referents per a la conversa que no segueixen un ordre establert, sinó que van apareixent a mesura que l'entrevistat va desenvolupant el seu discurs.

La metodologia seguida en aquesta segona fase de la validació comprèn:

- Un model d'entrevista oberta.

Això vol dir que si bé hi havia determinats aspectes que havien de respondre tots els professors, la conversa s'havia d'ajustar a les respostes que aquests anaven donant, per la qual cosa s'eliminava la rigidesa que pot tenir una entrevista segons un model tancat.

- La gravació de la totalitat de l'entrevista.

L'entrevista es recolliria mitjançant la gravació, demanant prèviament el consentiment al professorat entrevistat.

- La transcripció de la conversa.

Totes les opinions recollides en l'entrevista haurien de transcriure's literalment. Això podia suposar determinats problemes ja que es tractaria de passar d'una conversa oral a un text escrit, i hem de tenir en compte que és diferent el significat literal del significat conversacional:

“Ni es pot escriure com es parla ni es pot parlar com s'escriu” (Tusón, 1995:).

- La interpretació de les transcripcions.

Mitjançant les gravacions i la transcripció de cada conversa, i utilitzant alhora aquests dos mitjans, s'ha de classificar la informació en unes variables preestablertes, analitzar-la i interpretar les opinions orals expressades pels diferents professors.

9.1.3.2 L'instrument per a conèixer la valoració que fan els alumnes: el qüestionari

Després de les dues primeres entrevistes pilot realitzades als professors de dos centres, es va creure convenient conèixer també opinions dels alumnes, ja que eren els qui participaven plenament en les activitats proposades en el Programa d'Educació Viària.

Per aquest motiu, en la demanda que es feia als centres respecte de la conveniència d'entrevistar els professors, s'inclouia també la possibilitat d'estar amb un petit grup d'alumnes, en un nombre de tres o quatre, per a demanar-los l'opinió sobre l'educació viària. La selecció dels alumnes la faria el mateix professor, a partir dels criteris que cregués més interessants.

L'instrument utilitzat per a esbrinar les opinions dels alumnes va ser un qüestionari (vegeu annex 5, vol 3, pàgines A-93 a A-95) que havien de respondre individualment per escrit. Es tracta d'un qüestionari breu, de quatre preguntes molt concretes, per a facilitar la comprensió i la posterior resposta.

9.1.4 ÀMBIT D'APLICACIÓ

Els professors i els alumnes que han participat en aquesta segona fase de la validació del Programa RACC d'educació viària pertanyen, igual que en la fase anterior, als cicles mitjà i superior d'educació primària. El Programa es va dur a terme al seu centre durant el curs 1996–1997.

Tots els professors entrevistats complien un requisit imprescindible: haver estat presents a la sessió mentre els alumnes feien les activitats proposades pels monitors del RACC.

La selecció dels professors i dels alumnes es va fer tenint en compte els següents aspectes:

- El cicle educatiu: calia saber l'opinió de professors i alumnes tant del cicle mitjà com del cicle superior de l'etapa de primària.
- El volum de la població: calia tenir en compte la diferent tipologia dels nuclis de població participants en el Programa (grans ciutats, ciutats mitjanes, poblacions petites...)
- El tipus de centre: es tractava d'obtenir respostes de professors i alumnes de centres públics i privats concertats.

D'acord amb tots aquests requisits es va fer una selecció de 15 professors, amb els quals es va establir contacte, en la major part dels casos a través del director del centre que era la persona amb la qual es concertava telefònicament la participació i qui en darrera instància l'autoritzava. També es demanava, al mateix temps, la possibilitat d'obtenir les opinions dels alumnes, indicant com a únic requisit que haguessin participat en el Programa d'Educació Viària.

9.1.5 EL PROCÉS DE RECOLLIDA DE DADES

Les entrevistes van iniciar-se de manera experimental durant el mes de novembre de 1996. En aquell moment es van dur a terme dues entrevistes que van servir per a tenir una primera planificació dels aspectes que calia tractar i les modificacions que s'havien de tenir en compte es van introduir en les entrevistes posteriors. Des del mes de febrer i fins al maig de 1997 es van fer la resta. A mesura que s'anaven fent les entrevistes, s'efectuaven les transcripcions de les opinions dels professors.

Com ja s'ha indicat, a partir de la informació recollida en les dues primeres entrevistes pilot realitzades als professors, es va creure convenient obtenir també informació dels alumnes que havien participat en les activitats d'educació viària, la qual es va concretar en un breu qüestionari individual que els nens i les nenes havien de respondre per escrit.

9.1.6 EL TRACTAMENT DE LES DADES

Un dels reptes de la recerca qualitativa és de quina manera es pot efectuar un tractament de les dades obtingudes per tal d'analitzar-les en profunditat i poder establir hipòtesis i valoracions a partir d'aquesta informació.

Tenint en compte que en aquesta fase de la validació del Programa d'Educació Viària es recollien dades dels professors i dels alumnes, és necessari especificar el procés seguit en cada un d'aquests grups.

9.1.6.1 El tractament de la informació recollida en les entrevistes als professors

En el cas dels professors, com que es tracta d'una entrevista que serveix d'instrument bàsic per a la recollida de dades, sol succeir que el material acumulat és molt ampli i sovint excessiu i que del conjunt de respostes facilitades per la mateixa persona entrevistada no totes tenen el mateix grau d'importància per a les finalitats de la validació, en el sentit que hi ha opinions que han de considerar-se com a nuclears o fonamentals, mentre que d'altres són més marginals o complementàries.

En el cas de les entrevistes realitzades sobre el Programa d'Educació Viària, el material aconseguit era extens ja que cada una de les entrevistes va tenir una durada d'entre 45 minuts i una hora i mitja; per tant, no era possible una anàlisi integral de la informació. D'altra banda, com ja s'ha esmentat, tampoc tota la informació tenia el mateix interès ja que en el discurs oral es produeixen repeticions, dissensions, etc. Cal, per tant, una selecció de l'abundant material de què es disposa.

És necessari, doncs, codificar la informació (Van Der Maren, 1995) adjudicant una marca a un material recollit. A partir de les temàtiques o categories establertes en la fase de preparació de les entrevistes, calia reagrupar les opinions i respostes obtingudes, condensant els trets comuns i generals, els elements que es repeteixen, etc.

En el cas de les entrevistes realitzades als professors, es van preveure unes categories inicials i a partir de les respostes obtingudes sobre aquella temàtica es van establir unes subcategories per tal de facilitar l'anàlisi de les respostes i aprofundir en les diferents matisacions que sobre cada categoria havien donat els professors entrevistats. Una subcategoria és, doncs, una especificació de la categoria establerta inicialment.

Per a determinar les categories i subcategories es va utilitzar un model mixt que consisteix a determinar abans de les entrevistes les categories d'anàlisi, sense establir les subcategories de cada una d'elles, les quals es determinaven en funció de les respostes dels professors, atenent la importància que cada un d'ells atorgava als diferents aspectes que podien incloure's en aquella categoria.

9.1.6.2 El tractament de les respostes dels alumnes

El tractament de la informació obtinguda a partir dels qüestionaris dels alumnes partia de la quantificació de les respostes donades a cada una de les preguntes, temàtiques o categories.

A partir d'aquestes dades calia fer una anàlisi integral de la informació facilitada, i establir unes subcategories per a poder fer un tractament més idoni de les dades recollides.

9.2. Els participants en la segona fase de la validació

9.2.1 ELS CENTRES QUE HAN PARTICIPAT EN LA VALIDACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

La segona fase de validació del Programa del RACC s'ha basat en l'opinió de professors i professores de quinze centres de Catalunya que van sol·licitar la participació en les activitats d'educació viària durant el curs 1996–1997, ja sigui en el cicle mitjà o en el cicle superior de primària. També s'hi va incloure l'opinió d'un petit grup d'alumnes participants.

La selecció de centres va fer-se aleatòriament tenint en compte que calia garantir que les opinions fossin el més representatives possible. Per tant, era convenient seleccionar centres públics i privats, d'una línia o de diverses, de ciutats grans i de localitats petites, per tal que quedés reflectida una àmplia varietat de maneres de pensar i d'interpretar l'educació viària.

El contacte amb els centres es va fer telefònicament a partir de les dades de la persona que havia sol·licitat les activitats d'educació viària del RACC o bé a partir de la Direcció del centre. Aquestes persones eren les que concretaven la data de l'entrevista i designaven el professor o la professora i el grup d'alumnes amb els quals era convenient parlar.

Les escoles seleccionades van ser les que figuren en la llista que s'inclou tot seguit. L'ordre establert és d'acord amb la data de realització de l'entrevista:

DATA	CENTRE	LOCALITAT
7/11/96	Elvira Cuyàs	Montcada i Reixac
13/11/96	Joan Montllor	Sabadell
3/3/97	Les Corts	Barcelona
4/3/97	L'Avenç	Sant Cugat del Vallès
17/3/97	Damià Mateu	Llinars del Vallès
18/3/97	La Salle Bonanova	Barcelona
8/4/97	Camí del Cros	Mataró
9/4/97	Pau Vila	Barcelona
15/4/97	Ildefons Cerdà	Centelles
25/4/97	Les Cometes	Llorenç del Penedès
28/4/97	Joan Casas	St. Antoni de Vilamajor
13/5/97	Emili Carles Tolrà	Castellar del Vallès
15/5/97	Marquès de la Pobla	Capellades
23/5/97	Reial Monestir de Santa Isabel	Barcelona
30/5/97	Fortià Solà	Torelló

Les dues primeres entrevistes van servir com a prova pilot a fi de poder ajustar i adequar les que seguirien a continuació.

Per tal de garantir la màxima confidencialitat de les opinions expressades pels professors i els alumnes, tant les de caire personal com les que reflectien acords o punts de vista del claustre de professors, s'ha atorgat a cada centre un número que, evidentment, no té en compte l'ordre del quadre anterior. Per això, a partir d'aquest moment es farà referència als centres en termes numèrics.

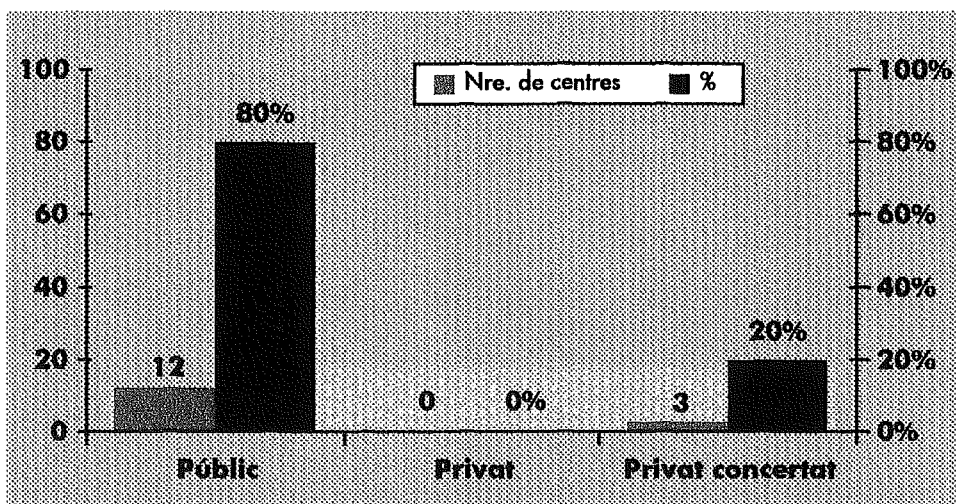
La configuració dels diferents centres que han estat entrevistats es pot concretar a partir dels aspectes següents:

- La titularitat dels centres
- La localització dels centres
- El nombre de línies dels centres
- El cicle educatiu
- Breu descripció de cada un dels centres
- Síntesi: els centres que han participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

9.2.1.1 La titularitat dels centres

D'acord amb la classificació establerta per la Llei orgànica del dret a l'educació (LODE), de 1985, la titularitat dels centres pot ser:

- Pública, quan el titular és el poder públic.
- Privada, quan el titular és una persona física o jurídica de caràcter privat.
- Privada concertada, quan la titularitat és privada, però els centres són sostinguts amb fons públics.

Com es pot comprovar, la major part dels centres participants en la segona fase de validació del Programa del RACC són públics i solament en tres casos hi ha reflectida l'opinió de centres de titularitat privada concertada.

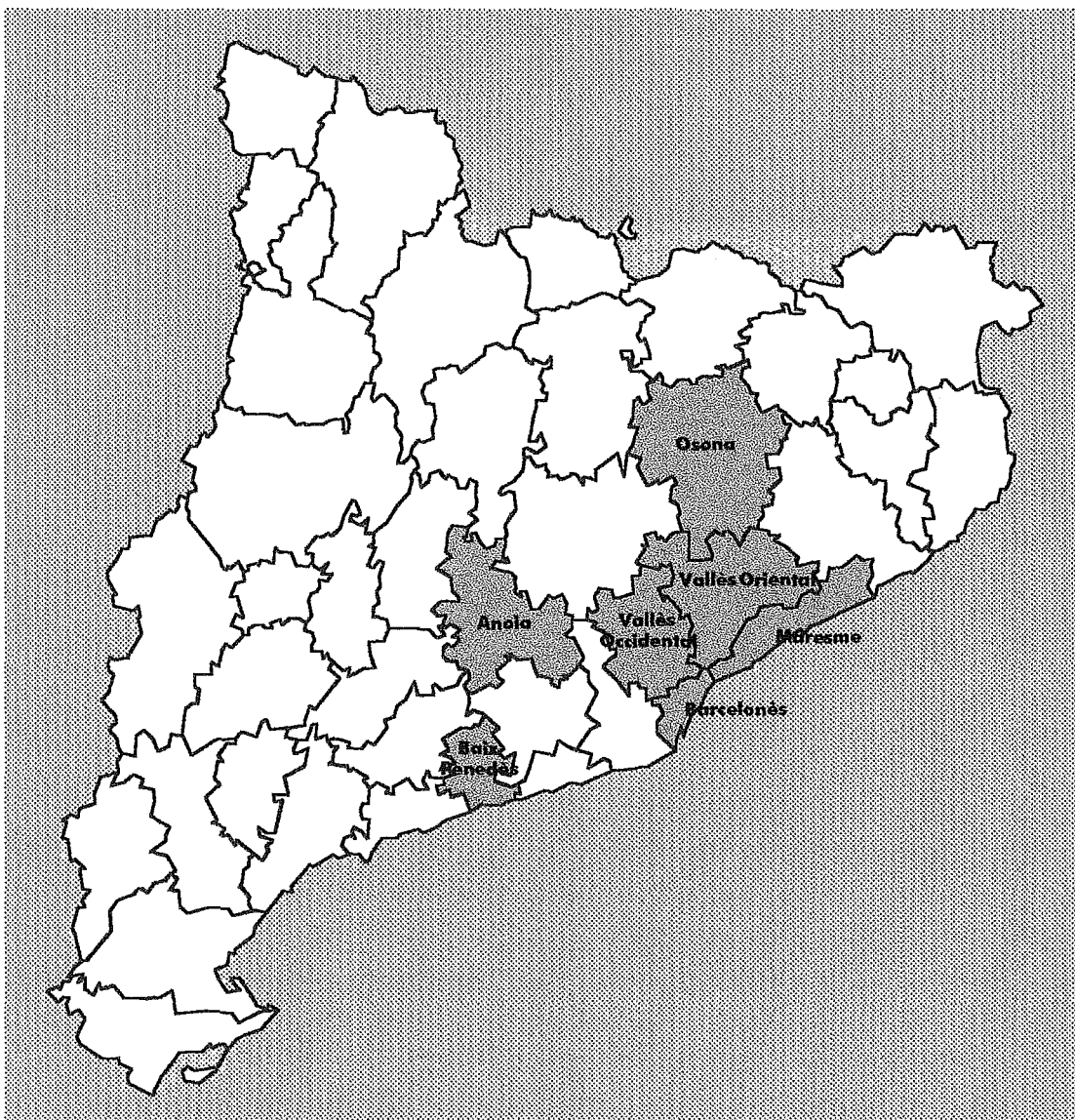
Dins el grup de centres de titularitat pública hi ha inclosa una escola d'educació primària municipal.

9.2.1.2 La localització dels centres

El Programa RACC d'Educació Viària es du a terme a tots els centres de Catalunya que el sol·liciten. Per a situar els centres entrevistats dins el conjunt territorial de Catalunya, s'ha pres com a base de classificació la distribució territorial del Departament d'Ensenyament de la Generalitat, que estableix set delegacions territorials: Barcelona ciutat, Barcelona comarques, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Girona, Lleida i Tarragona.

DELEGACIONS TERRITORIALS	CENTRES PÚBLICS	CENTRES PRIVATS CONCERTATS	TOTAL	%
Barcelona ciutat	2	2	4	26,7
Barcelona comarques	6	0	6	40,0
Baix Llobregat	0	0	0	0
Vallès Occidental	3	1	4	26,7
Girona	0	0	0	0
Lleida	0	0	0	0
Tarragona	1	0	1	6,6
Total	12	3	15	100

Com es pot observar en el mapa, les entrevistes es van fer majoritàriament a centres de l'àrea barcelonina que es correspon amb la zona on hi ha una més gran concentració de la demanda de les activitats d'educació viària del RACC.

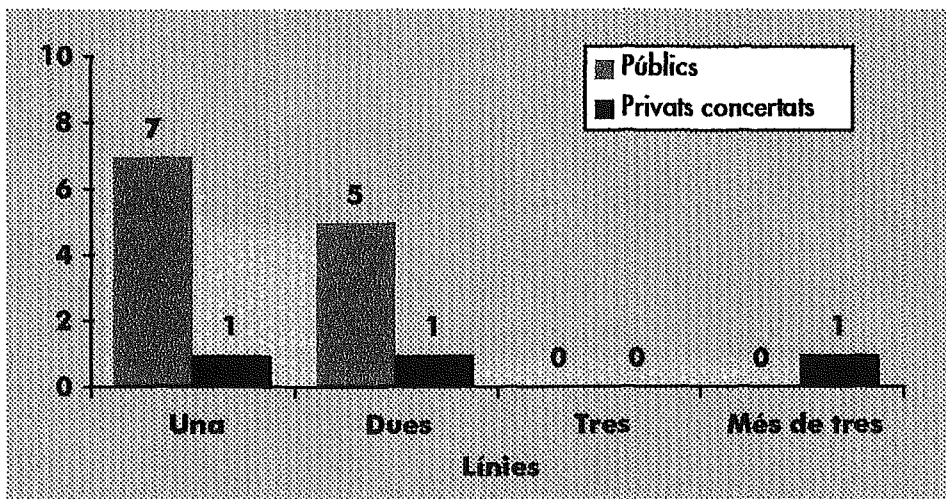

En el quadre que hi ha a continuació s'inclouen les localitats a les quals pertanyen els diferents centres participants en el Programa d'Educació Viària, així com la població absoluta segons el padró d'habitants de 1996.

COMARCA	LOCALITATS	POBLACIÓ ABSOLUTA (1996)
Anoia	Capellades	5.021 hab.
Baix Penedès	Llorenç del Penedès	1.434 hab.
Barcelonès	Barcelona	1.508.805 hab.
	Les Corts	(81.864 hab.)
	Sants-Montjuïc	(167.390 hab.)
	Sarrià-St. Gervasi	(129.573 hab.)
Maresme	Mataró	102.018 hab.
Osona	Centelles	5.771 hab.
	Torelló	11.952 hab.
Vallès Occidental	Castellar del Vallès	15.845 hab.
	Montcada i Reixac	27.068 hab.
	Sabadell	185.798 hab.
	Sant Cugat del Vallès	47.210 hab.
Vallès Oriental	Llinars del Vallès	6.040 hab.
	St. Antoni de Vilamajor	2.822 hab.

9.2.1.3 El nombre de línies del centre

La dimensió dels centres entrevistats es pot establir a partir del nombre de línies, que expressa el nombre de grups d'alumnes o classes que hi ha de cada nivell.

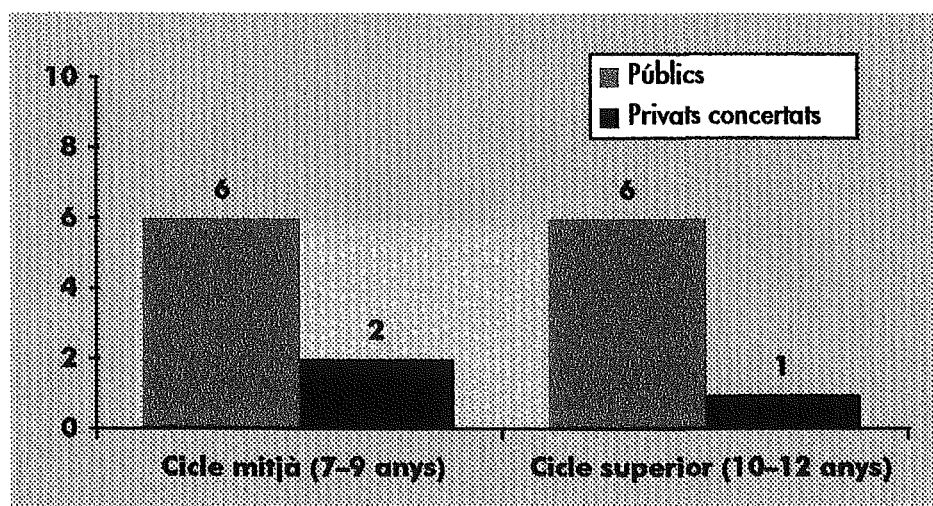
El descens de la natalitat a Catalunya ha fet que majoritàriament predominin els centres d'una sola línia, aspecte que també es veu reflectit en el quadre anterior.

Cal tenir present que una bona part dels centres tenen alguns cursos de dues línies. Això és conseqüència del procés de reconversió en què es troben algunes escoles a causa, com ja s'ha indicat, de la manca d'alumnes.

9.2.1.4 El cicle educatiu

El Programa RACC d'Educació Viària que es pretén avaluar està pensat per als cicles mitjà (7-9 anys) i superior (10-12 anys) d'educació primària.

Si bé l'estructura del Programa per a cada cicle és essencialment semblant, les activitats es concreten de manera diferent per a cada un dels cicles, per la qual cosa calia buscar un nombre similar de respostes per cicle educatiu.

Les entrevistes realitzades es van distribuir quasi equitativament entre el cicle mitjà i el cicle superior de primària.

9.2.1.5 Brev descripció de cada un dels centres

ESCOLA 1

5è curs d'educació primària

Es tracta d'una escola pública situada al centre de la població. És un edifici antic, construït especialment per a usos educatius. Té una sola línia.

A la població hi ha una altra escola pública situada en un barri perifèric.

El contacte per poder fer l'entrevista es va establir telefònicament amb la directora del centre, la qual va triar la mestra amb qui es va parlar.

La mestra és el primer any que és a l'escola. Desconeix una part de les preguntes que se li fan. Dóna classe de Ciències Socials, Matemàtiques, Llengua i Anglès. És molt jove, la més jove de les entrevistades i està ben predisposada amb ànim de respondre les preguntes. La seva feina sembla molt condicionada pels llibres de text de l'editorial Vicens Vives.

La mestra confessa tenir dificultats per a treballar els temes transversals perquè si fa Ciències Socials, no pot fer una altra cosa. Participa, però, en aquells que es treballen en el centre.

ESCOLA 2

5è curs d'educació primària

Es tracta d'una escola de dues línies situada en una població que constitueix un dels barris dormitori de Barcelona, que va rebre en el seu moment una gran allau migratòria.

L'escola és pública i es troba situada en un dels molts barris de la població. Aquest barri és un dels nuclis històrics on hi ha hagut menys contacte amb la població nouvinguda.

Es va contactar amb el centre a partir d'una conversa amb la directora, la qual va convocar els professors. A l'entrevista van assistir els dos professors de 5è, tal com va decidir la directora.

L'entrevista no va donar gaire de si perquè l'interès dels professors entrevistats per l'educació viària era mínim. La decisió de participar en el Programa del RACC va ser de la directora.

ESCOLA 3

3r curs d'educació primària

L'escola és ubicada en una població important del cinturó industrial de Barcelona.

L'escola és pública i és situada en un dels barris amb un nivell social i cultural més baix. Consta de dos edificis, en un hi ha l'educació infantil i el primer cicle de primària i en l'altre la resta de la primària.

Es va establir contacte amb el centre a partir de la directora, que va indicar que era millor contactar directament amb la mestra corresponent.

La mestra amb la qual es va iniciar l'entrevista era la que va estar amb els alumnes de 3r fent les activitats del Programa del RACC, però hi va ser ocasionalment ja que fa la tasca de suport. Per tant, solament es va poder concretar amb ella de forma molt descriptiva la manera com van funcionar les activitats d'educació viària.

Posteriorment es va incorporar a l'entrevista la tutora del curs, amb la qual la conversa va donar molt més de si, malgrat que ella no fos present al Programa del RACC.

ESCOLA 4

4t curs d'educació primària

L'escola és situada en un barri de Barcelona on resideix una població d'un nivell sociocultural mitjà i alt.

És un centre públic situat en un edifici de construcció relativament recent que va ser Premi FAD d'Arquitectura en el seu moment.

L'entrevista es va concertar directament amb la persona que va lligar la participació en les activitats d'educació viària del RACC. Es tracta del professor especialista en educació física del centre.

En el moment de l'arribada a l'escola per a fer l'entrevista, la directora va demanar, molt correctament, explicacions sobre els motius pels quals es feia, la qual cosa deixava entreveure una certa desconexió entre el professorat, aspecte que més tard es confirmaria.

La persona interessada en el Programa RACC d'Educació Viària és, com ja s'ha indicat, l'especialista d'educació física i sembla que ha actuat una mica per lliure, la qual cosa ha significat que no hagi tingut gaire suport de la resta del professorat, vinculat a les activitats d'educació viària de la Guàrdia Urbana del districte.

D'altra banda, també fa l'efecte que es qüestiona a l'especialista d'educació física el fet que treballi temes com l'educació viària que no pertanyen a la seva especialitat.

Tot plegat, ens revela un centre en què les activitats del Programa RACC d'Educació Viària sembla ser que han creat un cert malestar.

ESCOLA 5

4t curs d'educació primària

Es tracta d'una escola situada a Barcelona en el districte municipal on resideix la població més benestant de la ciutat.

És un centre religiós, privat concertat, en un dels edificis escolars emblemàtics de la part alta de la ciutat. En el recinte escolar hi ha totes les etapes educatives, tant de l'escolaritat obligatòria com de la no obligatòria, i també ensenyaments universitaris.

L'entrevista es va concertar directament amb una de les mestres que va participar-hi, després d'innombrables intents de parlar amb ella, pel fet de ser un centre gran.

La mestra és molt distant i aparenta tenir un domini i una planificació total de les activitats que realitza amb els seus alumnes.

És l'única mestra de totes les entrevistades que apareix amb bata blanca. També duen bata els alumnes amb els quals vaig parlar posteriorment.

Hi ha 40 alumnes a la classe.

ESCOLA 6

6è curs d'educació primària

L'escola és situada en una població residencial propera a Barcelona. Es tracta d'una escola privada concertada situada en un edifici amb una gran extensió de jardí. Hi ha les etapes educatives d'infantil i primària, així com educació secundària.

La validació qualitativa del Programa d'Educació Viària del RACC per als cicles mitjà i superior de primària

L'entrevista es va concretar a partir d'una conversa amb la coordinadora, la qual decideix la mestra que se sotmetrà a l'entrevista.

La mestra és força jove, fa poc que ha acabat la carrera. Es mostra molt cordial.

La imatge que dona del centre és que ho tenen tot molt pensat i reflexionat. No es manifesten discrepàncies ni tensions entre l'equip.

Com que el centre és ubicat als afores de la població molts alumnes van a l'escola en bicicleta, per la qual cosa els preocupa que tinguin una formació viària adequada. La treballen des de petits dins l'espai que ells anomenen dinàmica de grups, que ve a ser un espai setmanal de tutoria.

ESCOLA 7

4t d'educació primària

L'escola és ubicada en una població important d'una ciutat propera a Barcelona.

Es tracta d'una escola pública situada en un barri perifèric de la ciutat. L'edifici és nou i molt característic quant a disseny. Va rebre en el seu moment un Premi FAD d'Arquitectura.

El primer contacte amb el centre va ser amb la cap d'estudis que va facilitar la connexió amb la mestra de 4t de primària.

La mestra és força jove, fa uns deu anys que és al centre i se la veu decidida i segura del que diu.

És força crítica amb el Programa RACC. En conjunt el valora, però aporta un seguit de reflexions negatives que argumenta i justifica convenientment.

Tradicionalment, en aquest centre l'educació viària es treballa a través de la Guàrdia Urbana.

ESCOLA 8

3r curs d'educació primària

L'escola és situada a Barcelona, en un dels districtes municipals on resideixen classes mitjanes i baixes.

És de titularitat municipal i depèn de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB). Es troba ubicada a l'interior d'un parc urbà.

El contacte amb el centre s'estableix a partir de la cap d'estudis, que facilita el nom de la persona amb la qual és possible fer l'entrevista.

La mestra entrevistada és el primer any que treballa en aquest centre. Prové d'una altra escola municipal que ha hagut de tancar una línia. El fet que sigui nova en el centre fa que en desconegui alguns aspectes.

Respecte de l'educació viària, han treballat amb la Guàrdia Urbana del districte i arriben al Programa RACC a partir de l'opinió que els ha manifestat una mestra que va participar-hi amb els seus alumnes.

ESCOLA 9

5è curs d'educació primària

L'escola és ubicada en una població de la Regió Metropolitana de Barcelona, a pocs quilòmetres d'una gran ciutat. És una localitat que en pocs anys ha tingut un gran creixement de població, ja que ha passat a ser un lloc de residència habitual de famílies que han deixat de viure a Barcelona o a poblacions del voltant.

Es tracta d'una escola pública, situada al centre de la població. És un edifici antic amb espais grans. Durant molts anys ha estat l'única escola pública de la població. En aquests moments ja n'hi ha d'altres com a conseqüència del creixement que abans s'ha comentat.

L'entrevista va ser difícil de concertar ateses les moltes activitats que el centre du a terme, fins al punt d'haver de recórrer a una persona que coneixia el centre, la qual va manifestar-los l'interès que hi havia per a contactar amb ells. El director va indicar el mestre amb el qual es va concretar l'entrevista.

Es tracta d'un mestre molt reflexiu. Diu coses interessants i expressa no solament la pròpia opinió sinó també la del claustre ja que, segons es veu, tenen molt debatuts determinats temes o propostes.

Fa molts anys que treballen l'educació viària a partir de la Guàrdia Urbana local. L'Ajuntament també els ha ajudat molt en aquest sentit.

ESCOLA 10

6è curs d'educació primària

L'escola és ubicada en una població de les comarques barcelonines de l'interior.

És una escola pública que té dos edificis. L'antic, que va ser construït en temps de la República, és al centre del poble. Hi ha les etapes d'infantil i els primers cursos de primària. A partir de 4t es troben ja a l'edifici nou, construït provisionalment, però que sembla que ha passat a ser definitiu. El fet que sigui una construcció provisional, li confereix més aspecte de barracons que no pas d'edifici sòlid i ben dissenyat. Hi ha dèficits notables: esquerdes, finestres que no ajusten bé, etc.

Es concerta l'entrevista amb la mestra, la qual expressa la seva satisfacció perquè es tingui en compte la seva opinió ja que creu que les escoles de fora de l'àrea de Barcelona estan una mica abandonades. És xerraire i dóna una gran quantitat de detalls de tot.

L'interès per l'educació viària ve donat perquè hi ha molts alumnes que van a l'escola en bicicleta quan arriba el bon temps. Això ha fet que el centre es plantegi la formació que ha de proporcionar per tal que circulin correctament.

ESCOLA 11

5è curs d'educació primària

És l'escola pública d'una població situada a les comarques tarragonines. Es troba als afores, en un complex escolar de construcció relativament recent. Disposa de bons espais interiors i exteriors.

S'estableix contacte a partir del cap d'estudis, que en tot moment ofereix tot tipus de facilitats i ell mateix concreta el dia i l'hora de l'entrevista amb la persona adequada.

La mestra entrevistada no dóna gaire joc. Explica l'activitat, però deixa clar que s'ha fet puntualment perquè tenen pendent parlar d'educació viària el proper curs.

Explica una situació curiosa. Resulta que fan educació viària els alumnes de la classe que no han triat l'opció de religió (uns 9 alumnes sobre 22). És a dir, aquells que no fan religió tenen classe d'ètica, en la qual tracten temes com l'educació viària.

Aquest aspecte cal tenir-lo en compte perquè si bé el Programa RACC anava dirigit a tothom, una part dels alumnes que hi van participar havien fet alguna activitat relacionada amb l'educació viària.

ESCOLA 12

6è curs d'educació primària

L'escola és situada en una població, antic lloc d'estiueig, que s'ha convertit en una zona residencial de famílies que han deixat les grans ciutats.

És una escola pública situada als afores de la població, en un espai on s'estan construint noves urbanitzacions.

L'entrevista es va concretar amb el director, que va fixar la data de l'entrevista i el mestre amb el qual s'hauria de parlar.

El mestre tenia un caràcter molt obert, però feia relativament poc que era a l'escola, per la qual cosa hi havia aspectes que desconeixia. Des del primer moment deixa clar que no fa res d'educació viària perquè no té temps.

ESCOLA 13

4t curs d'educació primària

Es tracta d'una escola situada en una població industrial de l'interior de les comarques de Barcelona.

L'escola és pública i és situada al centre de la població. Consta de dos edificis separats per un carrer molt transitat. Els edificis són antics amb amplis espais.

L'entrevista es va concretar amb la directora, la qual va buscar el dia idoni i la mestra adient.

La mestra mostra, en un primer moment, una certa reticència davant la gravació de l'entrevista, tot i que finalment hi accedeix.

L'entrevista és molt cordial i la mestra s'entusiasma quan explica experiències que duen a terme amb els alumnes. Fa la sensació de ser un centre amb professors interessats en experiències noves.

ESCOLA 14

4t curs d'educació primària

Es tracta d'una escola situada en un barri benestant de Barcelona.

És una escola privada concertada, emplaçada en un edifici antic. El centre imparteix totes les etapes educatives de l'escolaritat obligatòria, i també de la postobligatòria.

L'entrevista es va concertar amb el professor responsable de l'activitat, després d'haver fet uns quants intents per parlar amb ell.

El mestre manifesta el seu interès perquè parli amb altres professors que han participat en el Programa RACC amb els seus alumnes. Per això fa venir una mestra d'infantil perquè també doni la seva opinió.

En un primer moment semblava una persona dispersa, però a mesura que anem parlant va demostrant l'interès per l'educació viària. Ens fa saber que és la persona que s'interessa per aquest tema en el centre i que és gràcies a ell que hi ha propostes concretes.

ESCOLA 15

3r curs d'educació primària

Es tracta d'una escola pública situada en una població de l'interior de les comarques barcelonines.

L'escola es troba situada al centre de la població. És un edifici nou amb moltes pistes esportives.

La concreció de l'entrevista es va fer amb la cap d'estudis, que molt amablement va especificar el curs, així com la data.

A l'entrevista, hi van participar dues mestres, tal com havia disposat la cap d'estudis. Una d'elles és la que aporta més idees, mentre que l'altra té quasi una única preocupació: trobar algun material d'educació viària perquè els seus alumnes puguin fer fitxes. Les seves intervencions són una mica superficials.

9.2.1.6 Síntesi: els centres que han participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

Per a facilitar el coneixement dels centres entrevistats, s'inclou a manera de conclusions un quadre resum que ofereix una síntesi de la tipologia i les característiques més notables que s'han exposat en les pàgines anteriors.

ELS CENTRES QUE HAN PARTICIPAT EN LA SEGONA FASE DE VALIDACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

ESCOLES	LOCALITZACIÓ				TIPOLOGIA DE CENTRES		NOMBRE DE LÍNIES			CICLE		
	BCN Clutat	BCN Comarq.	Valles Occiden.	Tarra-gona	Públics	Privats Concert.	1	2	3	Més de 3	mitjà	Superior
1		√			√		√					√
2			√		√			√				√
3			√		√		√				√	
4	√				√			√			√	
5	√					√				√		
6			√			√	√					√
7		√			√			√			√	
8	√				√		√				√	
9			√		√			√				√
10		√			√		√					√
11				√	√		√					√
12		√			√		√					√
13		√			√		√				√	
14	√					√		√				
15		√			√			√				
TOTAL	4	6	4	1	12	3	8	6	0	1	8	7

9.2.2 EL PROFESSORAT QUE HA PARTICIPAT EN LA VALIDACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

Per a la segona fase de la validació s'han seleccionat professors que van participar en el Programa RACC d'Educació Viària durant el curs 1996–1997.

El motiu pel qual s'ha fet aquesta selecció respon a la necessitat d'obtenir respostes qualitatives sobre el Programa i que tinguessin una certa vigència. D'aquesta manera s'evita que el professorat que s'entrevistava hagués oblidat alguns dels aspectes que es creien interessants de comentar, a causa del temps transcorregut entre la participació en el Programa RACC d'Educació Viària i el moment de l'entrevista.

Es van fer entrevistes a professors i professores de quinze centres diferents. La data de la trobada va ser convinguda per telèfon i es van dur a terme en tots els casos en el centre educatiu on treballa cada un dels professors. En dotze casos l'entrevista va ser individual, mentre que en tres centres de dues línies van respondre els dos professors tutors d'un mateix curs. Per aquest motiu, si bé el nombre de centres és de quinze, el nombre total de professors entrevistats és de divuit. Aquest nombre és el que s'ha tingut en compte a l'hora de descriure les característiques del col·lectiu de professors entrevistats, mentre que les respostes s'han recollit a nivell de centre. Per tant, doncs, es parlarà de l'opinió de professors de quinze escoles.

Abans de passar a l'anàlisi i valoració de les entrevistes que es van dur a terme, s'inclouen les característiques del col·lectiu participant, definit pels aspectes següents:

- Les característiques del col·lectiu
- La titulació
- Els anys de docència
- La docència actual
- Els canvis en la docència respecte del curs 1995–1996
- Síntesi: el professorat que ha participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

9.2.2.1 Les característiques del col·lectiu

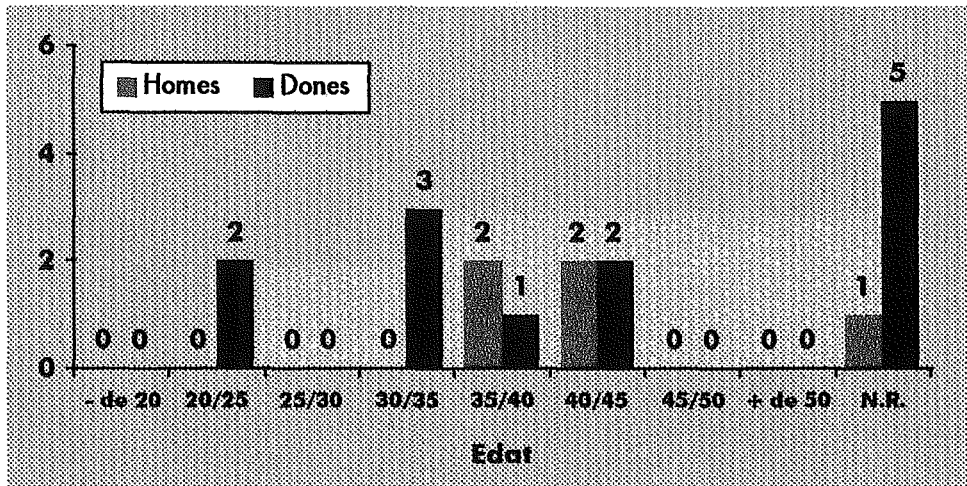
Un dels aspectes que és necessari tenir en compte respecte del professorat entrevistat és la proporció d'homes i de dones, així com l'edat d'aquest col·lectiu.

Nombre de centres = 15

Nombre de professors entrevistats = 18

Responen = 11

No responen = 6

El professorat entrevistat és majoritàriament de sexe femení i d'edats compreses entre 30 i 40 anys.

Cal destacar que hi ha dues persones que tenen entre 20 i 25 anys; per tant, es tracta de professorat de titulació recent, circumstància interessant a causa de les dificultats que tenen els professors que fa poc temps que han acabat els estudis per a exercir la professió.

També cal indicar que un total de 6 persones no han respost l'indicador edat.

9.2.2.2. La titulació

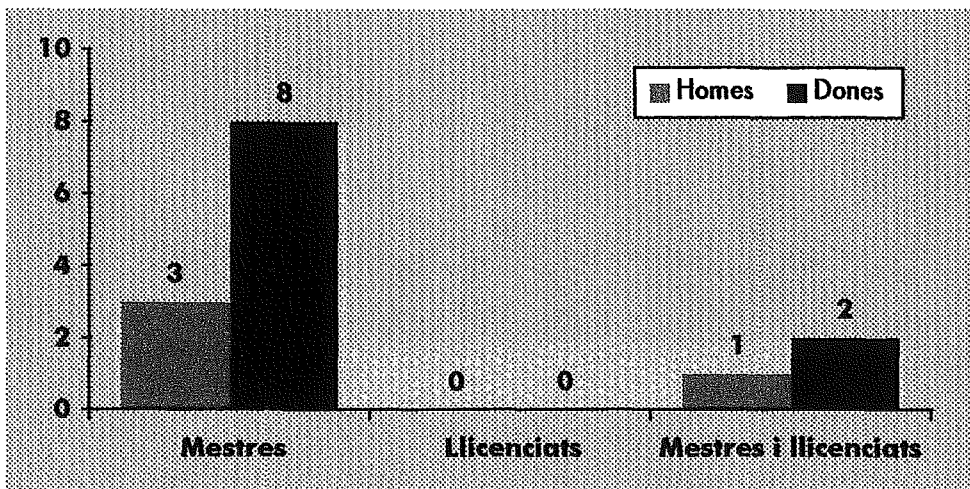
Un altre aspecte a considerar per tal de definir el col·lectiu de professors entrevistats és el títol universitari amb el qual exerceixen la seva professió. Cal tenir en compte que la titulació mínima exigida per l'Administració educativa és la de diplomat universitari.

Nombre de centres = 15

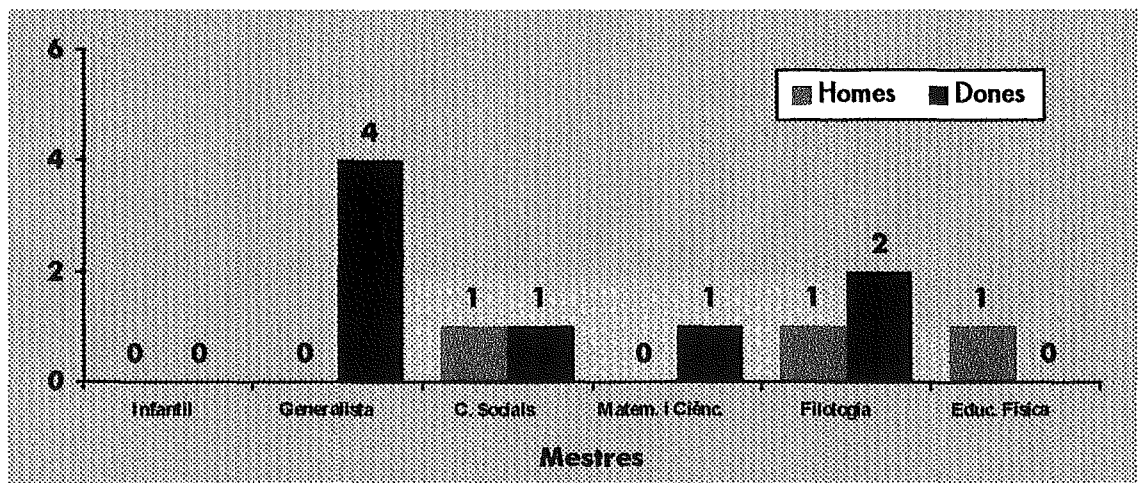
Nombre de professors entrevistats = 18

Responen = 14

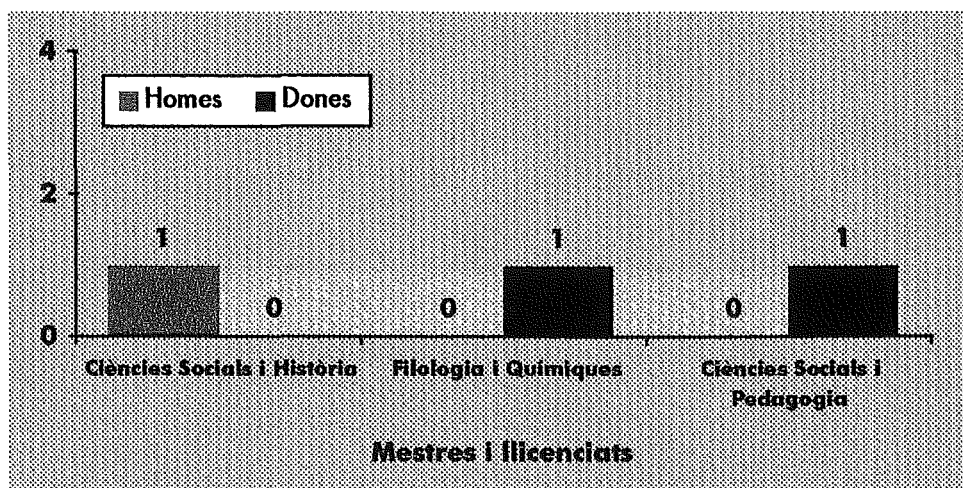
No responen = 4

Els professors que tenen la titulació de mestre pertanyen a les següents especialitats:

Els professors que indiquen tenir la titulació de mestre i llicenciat pertanyen a les especialitats següents:

Els gràfics anteriors ens donen un perfil quant a la titulació del professorat entrevistat.

Com es pot observar en el primer quadre, les persones entrevistades són preferentment mestres de diferents especialitats. Alguns són generalistes, tot i que la majoria van estudiar probablement quan el pla d'estudis preveia una especialització per àrees.

Amb tot, aquesta és una dada confusa ja que per l'edat d'alguns dels professors és probable que l'especialització s'hagi adquirit a partir de la pràctica.

No hi ha cap professor que exerceixi la professió a l'educació primària i que tingui únicament el títol de llicenciat. Hi ha, però, tres persones que a més de la titulació de mestre tenen també una llicenciatura que, probablement, han estudiat posteriorment.

9.2.2.3 Els anys de docència

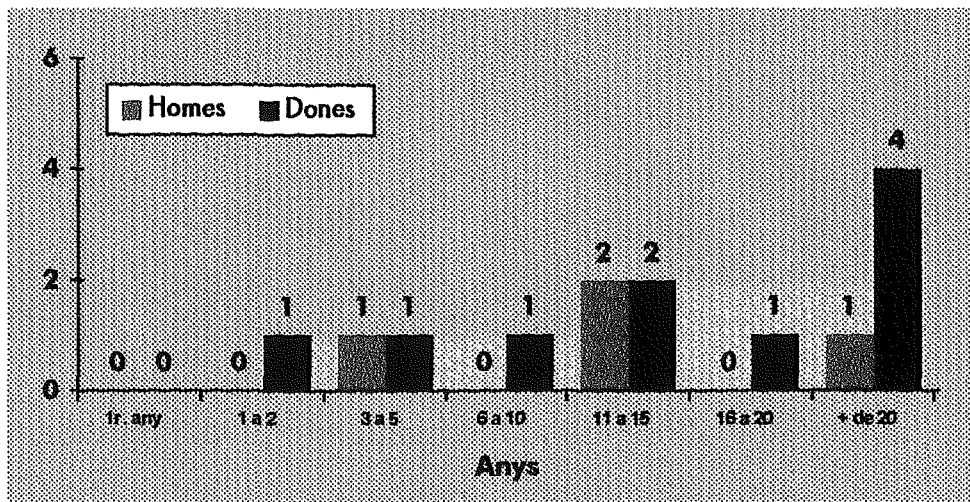
Aquest indicador té com a finalitat proporcionar una visió del nombre d'anys que fa que els entrevistats exerceixen la professió docent.

Nombre de centres = 15

Nombre de professors entrevistats = 18

Responen = 14

No responen = 4

Aquest gràfic ens indica que majoritàriament el professorat té una llarga experiència docent a l'educació primària, aspecte relacionat amb l'edat de les persones entrevistades. Es tracta, doncs, d'un col·lectiu que ha estat protagonista de la reforma dels plans d'estudi i que, per tant, té coneixement de la incorporació de l'educació viària en el currículum actual.

9.2.2.4 La docència actual

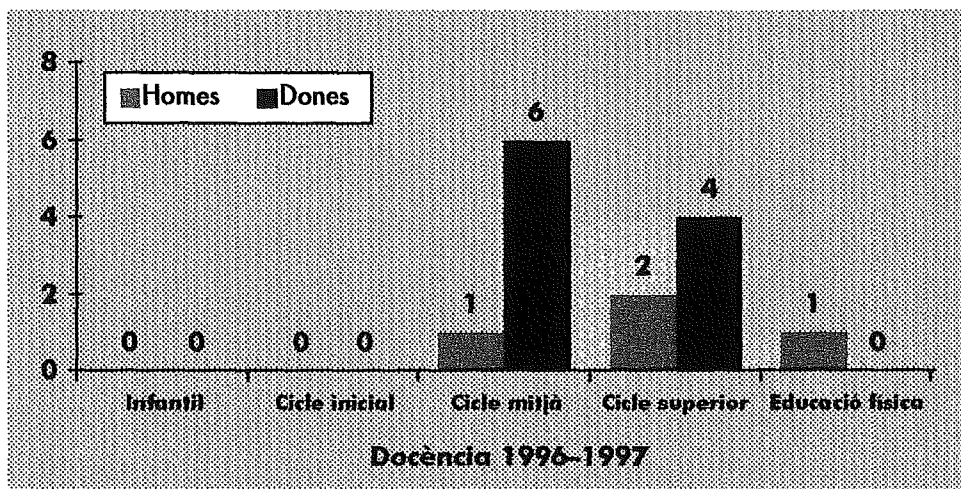
Aquest indicador determina en quin cicle o en quina especialitat de l'educació primària treballen els professors entrevistats.

Nombre de centres = 15

Nombre de professors entrevistats = 18

Responen = 14

No responen = 4

Totes les persones entrevistades responen a la premissa feta des d'un inici en el sentit que fossin professors del cicle mitjà o superior d'educació primària i que, per tant, haguessin fet amb els seus alumnes el Programa d'Educació Viària del RACC.

Solament hi ha un professor que divergeix dels altres: és l'especialista d'educació física, i ha incorporat el Programa d'Educació Viària a aquesta especialitat.

9.2.2.5 Els canvis en la docència respecte del curs 1995-1996

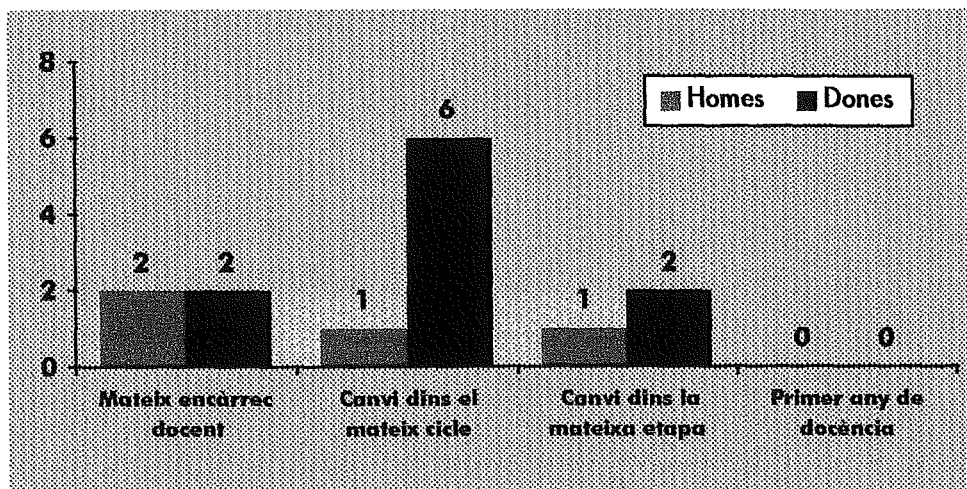
Determinar els canvis en la docència del professorat respecte del curs anterior té com a finalitat constatar la mobilitat del professorat dins de l'etapa o del cicle.

Nombre de centres = 15

Nombre de professors entrevistats = 18

Responen = 14

No responen = 4

El quadre ens indica que el professorat entrevistat treballa, preferentment des d'una visió de cicle educatiu.

En efecte, la major part del professorat acompanya durant dos anys el mateix grup d'alumnes; es converteix així en professorat de cicle, el nombre dels quals supera el dels professors que estan sempre en un mateix curs.

Aquest és un canvi interessant dins l'etapa de primària ja que la reforma dels plans d'estudi va valorar aquesta modalitat per tal d'aconseguir un ensenyament comprensiu per als alumnes.

Una altra dada interessant és l'escàs nombre de professors que han canviat de curs dins l'etapa de primària, aspecte que fa pensar en una important estabilització de les plantilles en els centres de primària.

9.2.2.6 Síntesi: el professorat que ha participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

Les dades anteriors ens defineixen les persones entrevistades com un grup integrat majoritàriament per dones que superen els 30 anys i que tenen una llarga experiència professional.

La titulació que els permet l'exercici professional és la de mestre. Han viscut el període de transició de la reforma del pla d'estudi i es troben ja plenament incorporats a l'educació primària, dins la qual mantenen una total estabilitat.

Hem de pensar que l'interès per l'educació viària ve donat, probablement, per la incorporació d'aquesta temàtica dins els nous plans d'estudi.

9.2.3 ELS ALUMNES QUE HAN PARTICIPAT EN LA VALIDACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

Un altre grup participant en la segona fase de validació del Programa RACC va ser el dels alumnes que havien realitzat les activitats d'educació viària durant el curs 1996-1997.

La finalitat que tenia conèixer les opinions d'aquest col·lectiu era saber directament com valoraven el Programa d'Educació Viària, i també esbrinar quina relació estableixen entre aquests coneixements i les diverses àrees del currículum.

La selecció d'alumnes va fer-se a partir del professor entrevistat, al qual, en la fase de concreció de la data de la conversa, ja se li havia fet saber el desig de parlar també amb alguns dels seus alumnes, indicant que dos o tres serien el nombre ideal. Així, cada professor va fer una selecció d'alumnes a partir d'uns criteris estrictament personals que en algun cas es feien explícits, mentre que en molts d'altres no. Per exemple, hi havia casos en què el professor havia convocat els alumnes que utilitzen el servei de menjador, en altres casos expressava que era una mostra representativa dels nivells de la classe, mentre que altres indicaven que eren alguns dels que s'assabentaven de les activitats que anaven fent, perquè alguns alumnes de la seva classe "no s'enteraven de res".

Les qüestions es van plantejar als alumnes per escrit per tal que els fos més fàcil la resposta individual. En tots els casos, però, es va fer una explicació sobre què volia dir cada una de les quatre preguntes que se'ls formulaven, i se'ls van aclarir individualment els aspectes que no acabaven de comprendre.

Si bé no era necessària la presència del professor, en cap cas no se li va demanar que abandonés el lloc on els alumnes responien el qüestionari. La major part d'ells s'hi va quedar i va intervenir donant pistes als alumnes sobre el que havien de respondre a cada una de les preguntes, a partir de comentaris en veu alta del tipus: *"recordeu que el vídeo era d'uns dibuixos animats que..."*. Justificaven aquesta intervenció comentant que com que havien passat tants dies des que van fer les activitats d'educació viària, els seus alumnes potser ja no ho recordaven.

No varen respondre el qüestionari els alumnes de tots els centres. En alguns casos perquè ja havien plegat o en altres perquè estaven fent alguna activitat, com per exemple educació física, i el professor no creia oportú fer-los sortir del gimnàs. Per això solament hi ha la resposta al qüestionari per part dels alumnes de dotze escoles.

Prèviament a l'anàlisi i valoració de les respostes al qüestionari, s'inclouen les característiques del col·lectiu d'alumnes participant, basades en els aspectes següents:

- Les característiques del alumnes
- La tipologia dels centres als quals assisteixen
- La localització
- El cicle educatiu al qual pertanyen
- Síntesi: els alumnes que han participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

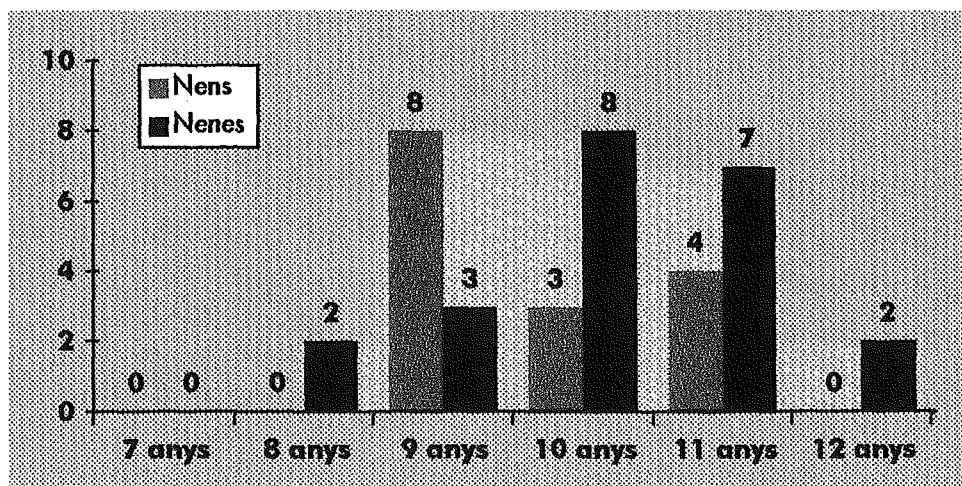
9.2.3.1 Les característiques dels alumnes

Dues de les característiques que defineixen l'alumnat entrevistat són les que fan referència al sexe i l'edat.

Nombre de centres = 15

Nombre de centres participants = 12

Nombre d'alumnes entrevistats = 37

La major part dels alumnes que van respondre el qüestionari tenen entre 9 i 11 anys, tot i que n'hi ha dos de més petits (8 anys) i dos que ja han complert els 12.

El grup nenes que responen el qüestionari és superior al de nens.

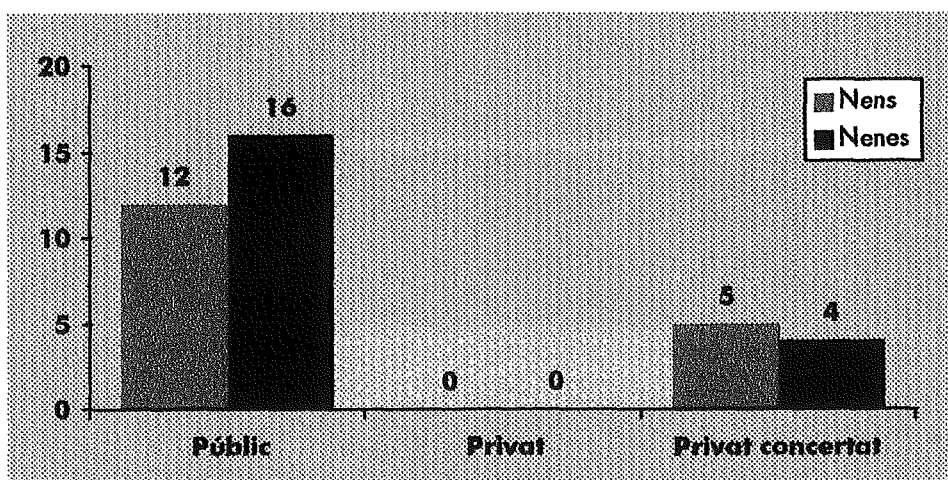
9.2.3.2. La tipologia dels centres als quals assisteixen

Una altra dada que pot ser d'interès és si els alumnes que han respost el qüestionari pertanyen a centres de titularitat pública o privada.

Nombre de centres = 15

Nombre de centres participants = 12

Nombre d'alumnes entrevistats = 37

Com es pot comprovar, la major part dels alumnes pertanyen a centres de titularitat pública.

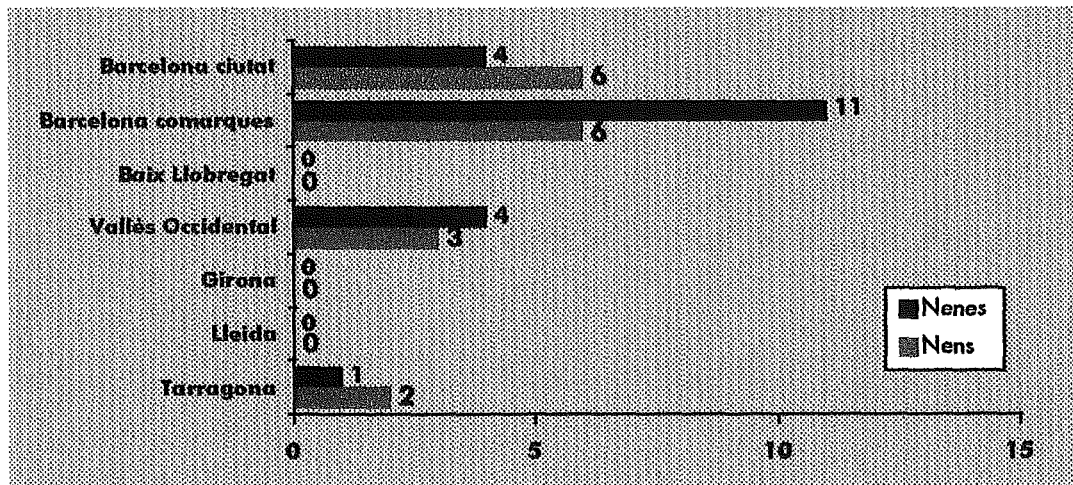
9.2.3.3 La localització

Per indicar on es localitzen els centres als quals assisteixen els alumnes que han respost el qüestionari, s'ha utilitzat la classificació del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Nombre de centres = 15

Nombre de centres participants = 12

Nombre d'alumnes entrevistats = 37

Com es pot observar, hi ha hagut un especial interès a no reflectir solament l'opinió dels alumnes de Barcelona, si bé pertanyen a aquesta zona la major part de les opinions d'alumnes d'escoles privades concertades ja que és aquí on s'ubiquen la major part d'aquests centres.

9.2.3.4 El cicle educatiu al qual pertanyen

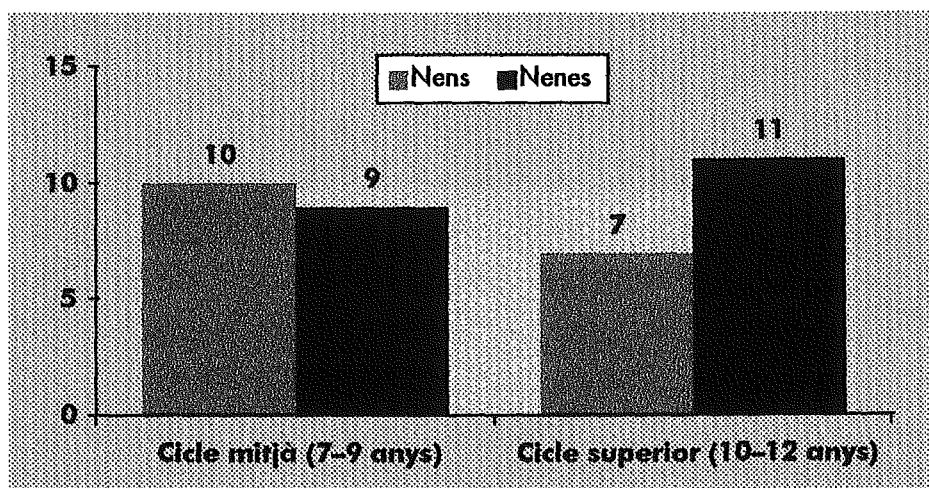
El Programa del RACC d'Educació Viària presenta diferències segons si s'adreça als alumnes del cicle mitjà o als de cicle superior de primària.

Conèixer, doncs, el cicle educatiu dels alumnes que han respost el qüestionari pot ajudar a interpretar les respostes donades per ells.

Nombre de centres = 15

Nombre de centres participants = 12

Nombre d'alumnes entrevistats = 37

Tal com queda reflectit en el quadre, el conjunt d'alumnes que han respost el qüestionari es troben distribuïts gairebé per un igual entre els cicles mitjà i superior de l'etapa de primària.

9.2.3.5 Síntesi: els alumnes que han participat en la segona fase de validació del Programa RACC d'Educació Viària

Per facilitar la informació sobre els alumnes que han respost el qüestionari i els centres als quals assisteixen, s'inclou a manera de conclusions el quadre resum amb les característiques més notables que hi ha a les pàgines anteriors.

ELS ALUMNES QUE HAN PARTICIPAT EN LA SEGONA FASE DE VALIDACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

	EDAT I SEXE						TITULARITAT		LOCALITZACIÓ				CICLE	
	8	9	10	11	12		Pública	Privada Concer.	BCN	BCN Comar.	Valles Occid.	Tarra- gona	mitjà	Super- rior
1	N NN		1 1	1			√			√				√
4	N NN	3 1					√		√				√	
5	N NN	1	1 2				√	√	√				√	
6	N NN			2 1				√		√	√			√
	N NN	1	1				√		√				√	
9	N NN		3	1			√			√				√
10	N NN			2			√		√				√	
11	N NN			2 1			√				√		√	√
12	N NN			1	2		√		√	√				√
13	N NN	1	1	1			√			√			√	
14	N NN		1	1				√	√				√	
15	N NN	1	2				√			√			√	

N = Nens; NN = Nenes.